

УДК 330.5

ДИНАМІКА ВВП УКРАЇНИ ТА ВПЛИВ ДЕЯКИХ СКЛАДОВИХ НА ЙОГО ЗМІНУ

Корягіна Т.В., Стасюк А.В., Сосенкова К.Р.

Університет митної справи та фінансів

У статті було проведено дослідження, яке показує залежність між змінами ВВП та іншими макроекономічними показниками. Найбільш негативно на динаміку ВВП впливає від'ємний показник чистого експорту, оскільки імпорт в Україні перевищує експорт та не забезпечує зростання національного доходу. Не менш важливим є деформації у структурі споживчого попиту які обумовлені, передусім, низькими доходами населення. Тоді як недостатня кількість інвестицій стримує розвиток економіки та тримає її на низькому рівні.

Ключові слова: ВВП, споживчі витрати, державні витрати, валове нагромадження, експорт, імпорт.

Вступ. Забезпечення економічного зростання є найважливішою умовою зростання рівня життя в країні, і саме тому дослідження динаміки та факторів формування ВВП країни набуває особливої актуальності в умовах сьогоднішнього. Зростання ВВП країни свідчить про зростання доходів всіх власників факторів виробництва, в тому числі й домогосподарств, а це, в свою чергу, надає їх можливості задовольняти свої потреби на більш високому рівні. Зростання доходів підприємств дозволить їм розвивати виробництво, вдосконалюватись, підвищувати рівень оплати праці і т.д. Збільшення доходів уря-

ду дозволить йому реалізовувати на належному рівні соціально-економічну політику держави та забезпечувати задоволення суспільних потреб.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Проблему динаміки ВВП та його складових в своїх роботах досліджували багато як зарубіжних так і вітчизняних науковців, зокрема В. Геєць, А. Гальчинський, А. Гайдучий, Р. Мадяр, А. Савченко, Л. Петкова, Н. Фатюхата інші. Необхідність подальшого дослідження даної проблеми пов'язана з важливістю визначення можливих шляхів забезпечення зростання ВВП України в сучасних умовах.

Постановка задачі провести аналіз динаміки ВВП та виявити основні важелі можливого впливу на зростання ВВП України.

Результати дослідження. Найбільш універсальним показником, що характеризує економічну потужність країни, є її валовий внутрішній продукт. Прогнозування ВВП має дуже важливе значення тому під час прогнозування ВВП використовуються різні методи прогнозування такі як: методи екстраполяції, економіко-математичні моделі, виробничий, розподільчий методи та метод кінцевого використання ВВП. Під час даного дослідження ми використовуємо саме метод кінцевого використання. На стадії використання (метод кінцевого використання) ВВП обчислюють за категоріями кінцевого використання за такою схемою:

1. Кінцеві споживчі витрати (1.1+1.2+1.3):

1.1 Кінцеві споживчі витрати домашніх господарств.

1.2 Кінцеві споживчі витрати державних установ.

1.3 Кінцеві споживчі витрати некомерційних організацій, які обслуговують домашні господарства.

2. Валове нагромадження (2.1+2.2+2.3):

2.1 Валове нагромадження основного капіталу.

2.2 Зміна запасів матеріальних оборотних коштів.

2.3 Придбання за виключенням вибуття цінностей.

3. Сальдо експорту та імпорту товарів і послуг.

4. Валовий внутрішній продукт (1+2+3) [1].

Занесемо усі наведені дані у відповідності до витрат суб'єктів економіки до таблиці 1.

У період з 2011 по 2015 р. збільшення споживчих і державних витрат, валових інвестицій та, відповідно приріст номінального ВВП. Що стосується чистого експорту, то всі аналізовані роки він чинив негативний вплив на динаміку ВВП України, при цьому найбільший вплив був у 2012 та 2013 рр.

За даними таблиці 1 будуються графіки залежності ВВП і факторів, які впливають на її динамічні зміни за 2011-2015 рр. (рисунки 1-5).

Аналізуючи споживчі витрати (рис. 1), ми спостерігаємо збільшення у період з 2011 по 2015 рр. За підсумками 2015 року, в Україні кількість споживчих витрат становила 1 715 636 млн. грн. Загалом показник за 5 років зріс на 621 405 млн. грн., тобто на 36,22%.

Розглянемо детальніше приріст. У 2012 рік споживчі витрати збільшились на 126 932 млн грн., тобто на 10,39% до попереднього року; у 2013 рік – на 108 469 млн.грн., тобто на 8,16% до попереднього року; у 2014 рік-на 80 140 млн. грн.,

тобто на 5,68% до попереднього року. Разом з тим 2015 рік можна охарактеризувати як такий, в якому спостерігається різке збільшення споживчих витрат, враховуючи те, що даний показник збільшився на 305 864 млн. грн., тобто на 17,83% до попереднього року. Питома вага даного показника у складі ВВП складає 86,67%.

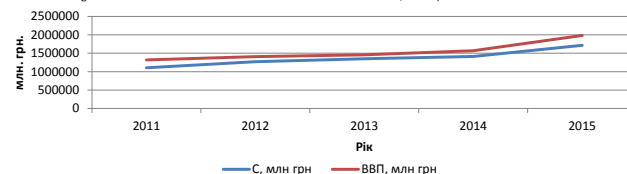

Рис. 1. Динаміка особистих споживчих витрат та ВВП

У період з 2011 по 2015 рік доходи середньої сім'ї та ціни зросли. Більшу частину грошей домогосподарства традиційно витрачають на їжу – 50-55% доходів. За дослідженням експертів РІА Рейтинг, які підготували черговий рейтинг європейських держав за часткою видатків сімей на продукти харчування кінця 2015 року, Україна посіла в ньому останнє місце (показник складає 56,5%), випередивши у негативному сенсі Молдову (43,8%), Білорусь (39,2%) та Росію (28,5%) [3].

Спостерігається також збільшення частки витрат на «комуналку». Одна з причин збільшення оплати за газ і світло – цього вимагає МВФ. Це є однією з умов для надання фондом Україні чергового кредитного траншу.

Отже, зростання споживчих витрат та їх питомої ваги у ВВП зовсім не свідчить про зростання добробуту населення, а є наслідком високих темпів інфляції (у 2014 р. – 24,9%, у 2015 р. – 43,3%) [6] та значного здорожчення вартості комунальних послуг. Все це змушує українців витрачати основну частину своїх доходів на задоволення первинних потреб – їжа та житло, на решту потреб витрати скорочуються. Нажаль така тенденція спостерігається не перший рік і у 2016 р. лише загострилась.

За даними Державної служби статистики частка витрат на продукти харчування та комунальні послуги у витратах українців в I кварталі 2016 р. зросла до 58% з 52% у 2015 р. А частка витрат на харчування в I кварталі 2016 р. зросла в загальній сумі витрат домогосподарств до 41,5% до 37,7% роком раніше, а на комунальні послуги – до 16,4% до 14,7% [2].

Частка витрат на оплату житлово-комунальних послуг (водопостачання, газ, електрика та інше), а також на продукти харчування у витратах українців в січні-березні 2016 р. зросла до 57,9% до 52,4% у аналогічному періоді 2015 р. Частка інших витрат скоротилася. Зокрема,

Таблиця 1

Динаміка зміни ВВП та її складових (за суб'єктами економіки) за 2011-2015 рр.

Рік	ВВП, млн грн	Споживчі витрати домогосподарств (С), млн грн	Валові інвестиції (I), млн грн.	Державні закупівля (G), млн. грн	Чистий експорт (Xn), млн. грн
2011	1 299 991	1 094 231	291 678	225 707	-85918
2012	1 404 669	1 221 163	305 031	261 967	-121525
2013	1 465 198	1 329 632	270 895	272 271	-135329
2014	1 586 915	1 409 772	212 591	296 210	-55635
2015	1 979 458	1 715 636	303 297	376 801	-39475

Складено за даними [2]

частка витрат на транспорт знизилася – до 8,7% до 10,2%, на алкоголь і сигарети – до 6,3% до 7%, на одяг і взуття – до 3,9% з 4,2%, на побутову техніку – до 3,3% з 3,8%, на охорону здоров'я – до 6% з 6,3%.

Отже, українці витрачають свої доходи для того, що б вижити та погіршення у структурі витрат свідчить про зниження рівні життя в країні і не дозволятиме громадянам купувати більше товарів та послуг, що погіршуватиме економічне та фінансове становище підприємств.

Аналізуючи показники валових інвестицій (рис. 2), ми спостерігаємо найбільші показники у 2012 і 2015 рр. Розглянемо детальніше приріст. У 2012 р. показник збільшився на 13 353 млн. грн., тобто на 4,38% до попереднього року; у 2015 – на 90 706 млн. грн., тобто на 29,91%. У 2013 і 2014 рр., навпаки, валові інвестиції значно зменшилися. У 2013 першому та другому кварталах спостерігалася істотне відставання зростання валового нагромадження від ВВП, але в третьому кварталі 2013 р. – знов було істотне випередження. Загалом за рік відбулось зменшення на 34 136 млн. грн., тобто на 12,6% до попереднього року, у 2014–на 58 304 млн. грн., тобто на 27,43% до попереднього року. Загалом за 5 років приріст склав 11 619 млн. грн., тобто 3,83%.

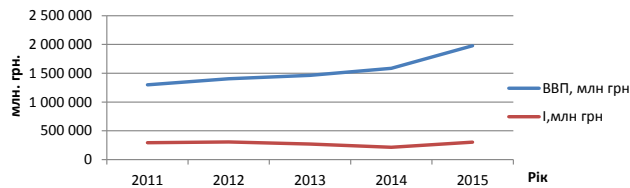

Рис. 2. Валове нагромадження та ВВП

Прискорене зростання валового цього показника в порівнянні з ВВП на самперед свідчить про незбалансованість економічного розвитку України у досліджуваній період. Також варто відмітити, що частка валового нагромадження за 2015 р. в Україні становить 15,3% та є меншою, ніж у Росії 20,4%, що свідчить не на користь України. Як причини збільшення обсягів валового накопичення в Україні слід відзначити відсталість ринкової інфраструктури, недостатньою кількістю новітніх технологій, енергоємністю ВВП, низьку конкурентоспроможність української продукції на світовому ринку. Практично всі дослідники ВВП визнають підвищення ролі інвестицій як фактора економічного зростання, але інвестиції в Україні практично не спрямовуються у високотехнологічні види економічної діяльності. Інвестиції в цілому використовується у сферах, які дозволяють швидко отримати максимальний прибуток з мінімальними витратами [4].

Аналізуючи показники державних витрат (рис. 3), ми спостерігаємо поступове збільшення. Загалом за 5 років приріст склав 151 094 млн. грн., тобто 40,1%. Розглянемо детальніше кожен рік. У 2012 р. державні витрати збільшились на 36 260 млн. грн., тобто на 13,84% до попереднього року; у 2013 р. – на 10304 млн. грн., тобто на 3,78% до попереднього року; у 2014 р. – на 23 939 млн. грн., тобто на 8,08% до попереднього року. У свою чергу 2015 можна охарактеризувати, як такий, в якому спостерігається різке збіль-

шення державних витрат на 80 591 млн. грн., тобто на 21,39% до попереднього року. Питома вага державних витрат складає 19,04%.

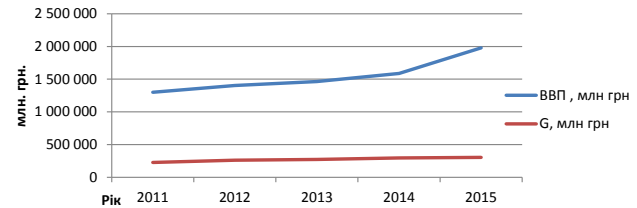

Рис. 3. Державні витрати та ВВП

Менша частка перерозподілу ВВП через державний сектор асоціюється з кращими показниками економічного розвитку, а саме показниками продуктивності інвестицій, нагромадження капіталу та темпів зростання економіки. Оптимальний рівень державних витрат є близьким до 30% ВВП – в такому випадку це не спричиняє негативного впливу на економічне зростання. Середній рівень частки державних витратів у ВВП в Україні – 51%. З-поміж 180 країн світу Україна посідає 9-е місце за часткою сукупних витратів державного сектора у ВВП. Отже, у рамках Східної Європи та Чорноморського регіону Україна вирізняється високим рівнем перерозподілу ВВП через витрати державного сектора та водночас низькою спроможністю до ефективного використання коштів цим самим державним сектором.

У період з 2011 по 2015 р. спостерігається від'ємний чистий експорт (Рис. 4). Це пояснюється тим, що імпорт в Україні перевищує експорт, тобто зароблені в країні доходи витрачаються на оплату імпортованих товарів і послуг, і, тим самим збагачують інші країни, що негативно позначається на національному ВВП. Вигіднішою була б ситуація переважання експорту над імпортом, що забезпечувало б збільшення надходжень валюти в країну та створювало б умови для стабілізації курсу національної валюти.

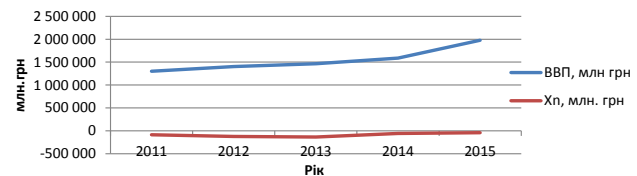

Рис. 4. Чистий експорт і ВВП

За підсумками 2015 року, в Україні кількість чистого експорту була від'ємною та становила -39475 млн. грн. Загалом показник за 5 років зріс на 46443 млн. грн. Розглянемо детальніше приріст. Лише в 2013 р. спостерігалася певне зменшення дисбалансу між імпортом та експортом порівняно з аналогічним періодом 2012 р. (відповідно -135329 та -121525). При цьому слід зазначити, що основу експорту складають сировинні продукти, то в основі імпорту – високотехнологічна продукція. Події 2013–2014 рр. ще більше погіршили ситуацію з експортом, його обсяги неухильно скорочуються, погіршуючи ситуацію із сальдо торговельного та платіжного балансу та становлячи за 2014 р. – -55635 млн грн. Змінившись до попереднього року на -79694 млн грн. В 2015 р. розрив зменшився та становив до попереднього року 16160 млн грн.

Основними причинами таких змін є коливання ціни та обсягів закупівлі російського газу для України, який є однією з основних складових імпорту України, коливання цін та обсягів експорту продукції чорної металургії та інших головних складових експорту, а також зміни в регулюванні економічної діяльності, спрямовані на зняття обмежень на імпорт та пільг для внутрішніх виробників основних видів промислової продукції.

Проаналізуємо проблеми та перспективи розвитку за показником ВВП розрахованим методом кінцевого використання.

Таким чином, щодо структурної компоненти «чистий експорт» можна виділити такі проблеми:

1. Від'ємне значення показника чистого імпорту.
2. Переважання у структурі експорту сировини, а у структурі імпорту – високотехнологічної продукції.

3. Орієнтація експортерів на цінову конкуренцію, а не на технологічну. Подолання зазначених деформацій можливе за рахунок імпортозаміщення та стимулювання експорту високотехнологічної продукції, чого можливо досягти завдяки збільшенню інвестицій у структурну перебудову економіки.

Щодо показника валового нагромадження то слід зазначити наступні проблеми:

1. Низькі темпи валового нагромадження, які не задовольняють інвестиційну емність економіки України.

2. Низька привабливість економіки України для іноземних інвесторів.

3. Короткотермінові очікування іноземних інвесторів, які направляють інвестиційний капітал у сфери, які дозволяють швидко отримати максимальний прибуток.

Перспективи розвитку може бути забезпечене за рахунок стимулювання зміни структури інвестицій, залучення їх у пріоритетні галузі переробної промисловості та сільського господарства.

У структурі державних витрат можна виділити такі проблеми:

1. Висока частка державного попиту, порівняно з інвестиційним, що негативно позначається на темпах економічного розвитку.

2. Спотворення показника державних витрат явищем тіньової економіки

3. Переважання індивідуального споживання над колективним, що знижує ефективність бюджетних витрат за рахунок зростання корупційного ризику та неефективного використання бюджетних коштів.

У динаміці особистих споживчих витрат в Україні характеризується такими проблемами:

1. Переважання у структурі споживчого попиту витрат на продукти харчування та безалкогольні напої.

2. Зростання частки витрат на оплату комунальних послуг, переважно за рахунок зростання тарифів.

3. Висока залежність задоволення споживчих витрат від імпорту [5].

Для вирішення вище описаних проблем потрібно обрати шлях розвитку економіки для підвищення рівня ВВП та України загалом. Як приклад можна обрати стратегію економічного розвитку декількох країн Європейського Союзу.

Отже, варто замислитися над тим, стратегія розвитку якого з більш успішних сусідів нам підходить. Російська модель розвитку не є придатною для України, оскільки не можна порівняти наші енергетичний та ядерний потенціали. Звернемося до західних країн, таких, як Румунія та Польща. Вони є членами ЄС та орієнтуються на європейську економіку у своєму розвитку. В світовому рейтингу конкурентоспроможності країн, при складанні якого аналізувалися внутрішній стан економіки, привабливість країни для іноземних інвесторів, показники світової торгівлі, зайнятості та рівня цін, Україна займає 54 місце, поступаючись вже згаданим раніше Росії, Румунії та Польщі [6].

Висновки. Отже, проведено дослідження показує залежність між змінами ВВП та іншими макроекономічними показниками. Найбільш негативно на динаміку ВВП впливає від'ємний показник чистого експорту, який не забезпечує зростання національного доходу. Не менш важливим є деформації у структурі споживчого попиту які обумовлені, передусім, низькими доходами населення. Тоді як недостатня кількість інвестицій стримує розвиток економіки та тримає її на низькому рівні. Для вирішення цих проблем необхідно реформувати економіку, створити конкурентоспроможну продукцію.

В Україні є всі можливості для того, щоб вийти на якісно новий рівень розвитку економіки, проте без державного втручання, без видатків на стимулювання пріоритетних галузей господарювання, розвитку експорту, без бюджетних інвестицій цей процес може затягнутися на багато років. Однак навіть на найближчі роки спрогнозувати ВВП України досить складно у зв'язку з нестабільною економічною та політичною ситуаціями в країні. Тому варіанти розвитку України в цьому і наступному році існує декілька. І всі вони сходяться тільки в одному: економіка нашої країни буде відновлюватися повільно й важко.

Список літератури:

1. Підгорний А.З. Система національних рахунків [навч. посібник] / А.З. Підгорний, О.Г. Милашко // ОДЕУ. – Одеса. – 2009. – 18 с.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Рейтинг стран Европы по доле расходов семей на продукты питания – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://riarating.ru/regions_rankings/20151224/630004942.html
4. Глуха Г.Я. Інвестиції та їх вплив на економічне зростання / Глуха Г.Я. // Європейський вектор економічного розвитку. – № 1. – 2014. – С. 39-47.
5. Онишко С.В. Динаміка сукупного попиту в Україні: структурні деформації та перспективи їх подолання / Онишко С.В., Карпенко С.П. // БІЗНЕСІНФОРМ. – № 2. – 2015.
6. Кулицький С.П. Про перспективи розвитку української економіки у 2016 р. / С.П. Кулицький // Резонанс. – 2016. – № 3. – С. 3-17.
7. Фінансовий портал «Мінфін» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/infl/>

Корягина Т.В., Стасюк А.В., Сосенкова Е.Р.

Университет таможенного дела и финансов

ДИНАМИКА ВВП УКРАИНЫ И ВЛИЯНИЕ НЕКОТОРЫХ СОСТАВЛЯЮЩИХ НА ЕГО ИЗМЕНЕНИЕ

Аннотация

В статье было проведено исследование, которое показывает зависимость между изменениями ВВП и другими макроэкономическими показателями. Наиболее негативно на динамику ВВП влияет отрицательный показатель чистого экспорта, поскольку импорт в Украину превышает экспорт и не обеспечивает роста национального дохода. Не менее важно деформации в структуре потребительского спроса которые обусловлены, прежде всего, низкими доходами населения. Тогда как недостаточное количество инвестиций сдерживает развитие экономики и держит ее на низком уровне.

Ключевые слова: ВВП, потребительские расходы, государственные расходы, валовое накопление, экспорт, импорт.

Koryagina T.V., Stasiuk A.V., Sosenkova E.R.

University of Customs and Finance

GDP DYNAMICS UKRAINE AND IMPACT SOME COMPONENTS TO CHANGE ITS

Summary

In the article, a study was conducted that shows the dependence between changes in GDP and other macroeconomic indicators. The most negative impact on GDP dynamics is affected by negative net exports, as import to Ukraine exceeds the export, and does not provide growth of the national income. No less important is the deformation in the structure of consumer demand, which is due primarily to the low income population. While insufficient investment hinders economic development and keeps it low.

Keywords: GDP, consumer spending, government spending, gross capital formation, exports, imports.